

Hvad er forfatterskolelitteratur?

Peter Stein Larsen,

f. 1959, Dr.phil og ph.d. Professor i nordisk litteratur ved Aalborg Universitet. Anmelder ved Kristeligt Dagblad. Har senest redigeret Interaktioner (2009) og Kulturtrafik (2011) samt skrevet bl.a. Drømme og dialoger. To poetiske traditioner omkring 2000 (2009) og Nattehimmels poetik. Studier i moderne nordisk lyrik (2011).

Martin Gregersen, f. 1988, og **Tobias Skiveren,** f. 1987, begge stud.mag. i Dansk og Filosofi samt instruktører ved Aalborg Universitet. Anmeldere ved Kulturkapellet – tidsskrift for kunst- og kulturformidling. Har senest sammen publiceret ”Surrealisme’ – en relancering af et prosabegreb” i Synsvinkler – tidsskrift for nordisk litteratur og sprog, nr. 45, 2012.

Følger man med i den offentlige litterære debat, kunne man få det indtryk, at den litteratur, der skrives af forfatterskoledimitter, er strømlignet, smal og selvoptaget – for næsten overalt titter sådanne påstande frem. Et eksempel kunne være Marie Tetzlaffs anmeldelse af forfatterskoledimitter Amalie Smiths *De næste 5000 dage* (2010), der fremhæves som et typisk forfatterskoleværk, fordi ”[h]endes hybridroman er tynd, består af små tekster og foregår i et lille, beskyttet miljø” (Tetzlaff, 2010). En tilsvarende generalisering finder man hos Niels Lyngsø, der i sin anmeldelse af en anden dimittends debut, nemlig Alf Christensens *Aftenskum* (2004), karakteriserer tidens tone i almindelighed og Forfatterskolens i særdeleshed med følgende kommentarer: ”[H]an behersker det, der (i hvert fald i miljøet omkring Forfatterskolen) synes at være tidens tone: en mild naivisme med et let ironisk skær, løs og henkastet med lidt (iscenesatte) privaterier og lidt gøren nar af traditionel poesi – alt sammen i en skødesløst snublende stil.” (Lyngsø, 2004). Når Tetzlaff og Lyngsø kommer med sådanne udsagn, forudsætter de, at der findes noget sådant som ”forfatterskolelitteratur”, der kan indkredses stilistisk-genremæssigt, og antyder endvidere en fordom,

Hvad er forfatterskolelitteratur?
Peter Stein Larsen
Martin Gregersen og Tobias Skiveren

som Susanne Staun skråsikkert anfører, nemlig at forfatterskolen "udklækker smalle forfattere og ikke hverken episke eller genreforfattere" (Staun, 2010).

Man kunne spørge sig selv, om sådanne generaliserende påstande om skolens frembringelser stemmer overens med, hvad der egentlig er på spil? Går man til den præliminære faglitteratur, som dog kun behandler den tidlige forfatterskolelitteratur (dvs. den fra omkring 90'erne),¹ kan man måske nok foranlediges til at få denne opfattelse. For man finder ikke bare en lignende karakteristik i enkelte artikler, som når Thomas Bredsdorff i sit bidrag i antologien *Modernismen til debat* (2005) skriver, at "[f]orfatterskolens dimittender og instruktører søger en anden tradition. Leg og system og overflade rykker fra sidesporene ind på hovedsporet" (Bredsdorff, 2005, p. 168). Man møder også i den nyeste store litteraturhistorie, fembindsværket *Dansk litteraturs historie* (2006-2009), kongeniale udlægninger. Således konstaterer Lars Handesten heri, at forfatterne omkring Forfatterskolen – i modsætning til de mere journalistisk funderede forfattere – "var teoretisk og formelt interesserede og lagde sig op ad en modernistisk og avantgardistisk tradition" (Handesten, 2007, p. 560). Selvom Handestens og Bredsdorffs signalementer udspringer af studiet af de første årgange fra Forfatterskolen, er det altså slående, hvordan de stemmer overens med den aura, der tilsyneladende stadig i dag omgærder skolen, godt 25 år efter den blev grundlagt af Poul Borum og Per Aage Brandt i 1987.

At Forfatterskolen ikke er enig i sådanne lettere reducerende karakteristikker af dets frembringelser kan ikke undre, og går man til Forfatterskolens deklarerede målsætning (Forfatterskolen.dk) og rektor Pablo Llambías' forord til skolens afgangsantologi fra 2011, ja, så har piben da også en helt anden lyd ("Mangfoldigheden i litteraturen længe leve" (Forfatterskolen, 2011, p. 5)). Forvirringen må derfor siges at være total: hvad er forfatterskolelitteraturen egentlig for en størrelse?

Det er det spørgsmål nærværende artikel² ønsker at bidrage til besvarelsen af, når vi nu, med udgangspunkt i et studie af samtlige af det nye årtusindes forfatterskoledebutere (til og med 2011)³ – mere præcist 44 stk. – vil præsentere de tre mest fremtrædende traditioner, hvorfra dimittenderne henter deres litterære værktøjer. Det drejer sig om de tre traditioner *avantgarden*, *prosalyrikken* og *prosarealismen* og i denne sammenhæng mere specifikt om et

Hvad er forfatterskolelitteratur?
Peter Stein Larsen
Martin Gregersen og Tobias Skiveren

meget lille udvalg af de greb, traditionerne hver især forbindes med, nemlig henholdsvis *konceptualisme*, *den uhøjtidelige holdning* og *det sandsynlige karakterportræt*.

Arven fra tre traditioner

Når vi i det følgende taler om arven fra avantgarden, er det for at beskrive det forhold, at mange forfatterskoledebutere benytter sig af greb, der er blevet forbundet med det, man – uagtet alle uenigheder om begrebet – op igennem tiden har kaldt 'avantgarde'. Og det har man som bekendt om mange ting: alt fra 20'ernes ekspressionisme til 60'ernes opbrud fra modernismen. Når begrebet derfor kan siges at dække over en lang række forskellige -ismer og bevægelser, er det klart, at man også finder en varieret palet af avantgarde-greb, hvor de mest brugte blandt dimittenderne er montage, readymade, konkretisme, surreale billeddannelser og konceptualisme.

Stiller man skarpt på sidstnævnte, kan man overordnet sige, at vi her har at gøre med en strategi, hvor der snarere fokuseres på idéen bag værket end på dets stil. Værket udgør derfor en selvrefleksiv praksis, i hvilken elementer og strukturer fra det traditionelle kunstværk problematiseres og demonteres og på den måde sætter spørgsmålstegn ved institutionelle konventioner (jf. Alberro, 1999 og LeWitt, 1999). Det gælder f.eks. det skønlitterære værks traditionelle rammer, altså alt fra hvor et værk kan begynde og slutte, over hvorvidt forfatteren selv skal skrive det, til hvad en bog i det hele taget er. I litterær kontekst blev begrebet 'konceptualisme' første gang brugt i 2003 (jf. Dworkin, 2012, p. 10). Craig Dworkin forstår konceptualisme som "a poetry of intellect rather than emotion" (Ubu, 2003); en definition, der ikke bare er på linje med ovenstående fremhævelse af idéen – som jo netop er en intelligibel størrelse – men også en af de helt store konceptuelle forfattere, Kenneth Goldsmith, når han i et essay skriver, at "[k]onceptuel litteratur er mere interesseret i en *tænkere* end en *læser*" og fortsætter på urokelig manifestfacon: "Læselighed er det sidste, der falder denne poesi ind. Konceptuel litteratur er kun god, når idéen er god; ofte er idéen meget mere interessant end de tekster, den frembringer" (Goldsmith, 2010, p. 77).

En interessant idé er netop, hvad man finder bag Chresten Forsoms debut, hvor kernen uden tvivl består i konceptet om det åbne og uafsluttede værk, idet bogen ikke bare er titelløs, men også demonstrativt undlader kolofon, interpunktioner, sidetal, forside, bag-

Hvad er forfattereskolelitteratur?
Peter Stein Larsen
Martin Gregersen og Tobias Skiveren

side og traditionel grafisk opsætning i øvrigt og dermed tydeligvis både tematiserer og problematiserer traditionelle konventioner om læseretning, og om hvor et værk begynder og slutter. Man kunne også nævne Maja Lee Langvads *Find Holger Danske* (2006), hvori der optræder en række Max Frisch-inspirerede (se Frisch 2008) spørgeskemaer til forfatterens biologiske mor. Et eksempel lyder:

1.
Hvor ofte tænker du på mig:
 - a Dagligt?
 - b Sjældent?
 - c Aldrig? (Langvad, 2006, p. 9)

Der kan næppe herske tvivl om, at det at rejse et sæt spørgsmål til en biologisk mor, som formentlig aldrig vil blive besvaret, er selve essensen i teksten, der på den måde fremhæver visse moralske implikationer ved adoption. Om de enkelte sætninger er æstetisk tilfredsstillende, kan man sætte spørgsmålstejn ved, men at spørgeskemakonceptet er det, der fremhæver problematikken, er evident.⁴

Går vi videre til næste tradition, prosalyrikken, kan den russiske litteraturteoretiker Michail Bachtin, som Peter Stein Larsen har vist (Larsen, 2009, pp. 152-217), fungere som en oplysende figur. I værket *Ordet i romanen* (1935-36) skitserer Bachtin nemlig lyrikken som en monologisk, homogen og autonom genre, der er rensed for enhver form for (dialog med) socialt forankret sprogbrug. I modsætning hertil sættes prosaen, der er kendetegnet ved "forskelligsprogethed og sprog mangfoldighed", netop fordi "[p]rosaisten [ikke] renser [...] ordene for intentioner og toner, som er fremmede for ham, han dræber ikke kimen til den sociale forskelligsprogethed" (Bachtin, 2003, p. 99).

I det, vi her kalder arven fra prosalyrikken, forstås således en videreførelse af en tradition, hvor lyrikken indoptager flere af de karakteristika, som Bachtin fremhæver som særlige for prosaen. Resultatet bliver en hybridgenre, hvor centrallyrikkens rensede sprog influeres af de for prosaen så velkendte hverdagsdiskurser ('fremmede ord'), og hvor monologiciteten brydes af flerstemmighed – to helt centrale kendetegn og altså kunstgreb i denne tradition.

Når poesien benytter 'fremmede ord', altså når det prosaiske hverdagsprog er blevet et stilistisk mulighedsfelt, man potentielt

Hvad er forfatterskolelitteratur?
Peter Stein Larsen
Martin Gregersen og Tobias Skiveren

kan udbygge sit digteriske ordforråd med – tit i en flerstemmig komposition – så medfører det ofte en form for uhøjtidelighed i forhold til den sakrale aura, lyrikgenren traditionelt forbindes med. Hos visse debutanter kommer uhøjtideligheden endog til udtryk i noget, der ligefrem ligner et poetologisk mantra, som i lyset af den seneste tids opmærksomhed på amerikansk poesi kan have sit forlæg i Frank O'Hara og hans selvironiske programskrift "Personism: A Manifesto" (1959). Når Niels Frank et sted knytter begreber som "det uformelle, det snakkesalige, den henkastede lærthed" (Frank, 2007, p. 152) til O'Hara, er der ikke langt til det omtalte manifestets sidestilling af poesigenren og noget så uhøjtideligt og hverdagsligt som en telefonsamtale. At Franks beskrivelse imidlertid lige så vel kunne have været møntet på forfatterskoledebutanten Theis Ørntoft, der må siges at skrive med afsæt i O'Hara's poetik, kan der næppe herske tvivl om:

Dovner helt igennem en dag
tager det helt afslappet
jeg går ud i køkkenet og kigger mig lidt omkring
jeg har lige købt en dvd med Phil Collins

skider to gange den dag – wow! (Ørntoft, 2009, p. 7)

Hos såvel O'Hara som Ørntoft er uhøjtideligheden et indlysende greb, idet vi har at gøre med en ligefrem, hverdagsproglig diktion og et henkastet jeg, der fortæller alt – betydeligt og ubetydeligt – uden fine fornemmelser for, hvad man kan tillade sig at skrive om i et digt.⁵

En sidste tradition, dimittenderne trækker på, er prosarealismen, hvorved man forstår en transhistorisk skrivemetode, hvis grundlæggende pejlemærke er at skabe "gengivelser ("efterligninger" mimesis) af virkeligheden" (Aristoteles, 2006, p. 11), som det lyder i Aristoteles' *Poetik*. Dette princip skal dog ikke opfattes sådan, at realismen leverer en 1:1 gengivelse af virkeligheden. Først må man nemlig, som Per Stounbjerg har gjort opmærksom på, bemærke, at realismen er "akkurat lige så kunstig som andre repræsentationssystemer, hvor meget den så end besynger det kunstløse" (Stounbjerg, 2002, p. 14). Dernæst bør man også redegøre for, hvad man overhovedet mener med et sådant begreb som 'virkeligheden'. "Troværdighed vinder realismen netop ved at henvise til en socialt accepte-

ret virkelighed" (ibid., p. 19), lyder Stounbjergs bud, hvor sandheden om det filosofisk problematiske begreb 'virkelighed' forlades til fordel for et intersubjektivt funderet sandsynlighedsbegreb.

Helt centralt i denne tradition står grebet *det sandsynlige karakterportræt*,⁶ hvad alene et blik på nogle af realismens hovedværker kan bekræfte. Når f.eks. Henrik Pontoppidan i *Lykke-Per* (1898-1904) og Martin A. Nexø i *Pelle Erobreren* (1906-10) leverer troværdige og sandsynlige skildringer, så er den grundlæggende idé, at læseren skal se karakteren, som var den et genkendeligt, almindeligt menneske. Dog må man, som Per Krogh Hansen påpeger, holde fast ved karakterens dualitet: "Det kunne være mennesker... (...men er altså tekstlige konstruktioner)" (Hansen, 2002, p. 50) og således atter betone det mimetisk-transparente og det konstrueret-artificielle som modstridende, men dog integrerede dimensioner i realistisk litteratur.

Katrine Buchhave Andersen leverer i debuten *Eva* (2007) en sådan sandsynlig personschildring i form af single-kvinden Eva (bemærk atter sammenfaldet med titlen), der inaktivt læner sig tilbage og enerverende zapper fra det ene program til det andet som en art allegorisk skildring af zappergenerationens vilkår, hvor unge har så mange (uoverskuelige) valg, at de risikerer at stå handlingslammede tilbage; et vilkår, der tydeligvis italesættes i romanen, hvor der ofte, som i følgende citat, knevres løs i en kaotisk stil, der selvfølgelig spejler Evas indre forfatning:

Så ville hun læse medicin og være læge, som hendes far og hans far, fordi hun vidste, de ville smile og sige, at det lå i generne, og at det da også var det mest fornuftige. Og så ville hun det. Og nogle gange vil hun det stadig, men der er også så meget andet, hun gerne vil [...]. Og det er det, der er svært. At vælge det andet fra, som hun også gerne vil, og være sikker på, at det er det rigtige, hun vælger. (Andersen, 2007, p. 180)

På trods af Evas forsøg på at motivere sig selv til at vælge og handle, så ender fortællingen alligevel ud i en lettere resignerende flugt fra denne paradoksale tvangsmæssige valgfrihed, når bogen slutter med ordene: "Så tænder hun for fjernsynet" (ibid., p. 230).⁷

Exit

Hvad er så forfatterskolelitteraturen for et fænomen? Ovenstående har konstateret, at man finder tre væsentlige litterære traditioner, *avantgarden*, *prosalyrikken* og *prosarealismen*, hvorfra dimitten-

Hvad er forfatterskolelitteratur?
Peter Stein Larsen
Martin Gregersen og Tobias Skiveren

derne frit lader sig inspirere og henter kunstgreb (og som nævnt har det ikke været muligt at udlægge alle greb her). En væsentlig pointe er dog, at de enkelte kunstgreb – også på tværs af traditionerne – kan optræde samtidigt i det samme værk, idet der f.eks. i den omtalte roman *Eva*, der er overvejende realistisk, også findes avantgardistiske greb som konkretisme. Så selvom vores studie viser, at hele 30 debutanter i et eller andet omfang har benyttet sig af avantgardens greb, 18 af prosalyrikkens og 15 af prosarealismens, kan man altså ikke konkludere, at vi har at gøre med eksempelvis 30 rendyrkede avantgardistiske værker.

Det indtryk, der står tilbage efter endt læsning af debuterne, er altså, at forfatterskolelitteraturen ikke er en genre (hvis man overhovedet kan tale om en sådan) for fastholdere, ikke er en homogen samlet størrelse, men nærmere en broget og mangefacetteret litteratur, der ikke stemmer overens med de i dagspressen og faglitteraturen så udbredte (mis)forståelser – i hvert fald hvis man læser et bredt udsnit af dimittenderne og ikke kun dem, der måske påkalder sig mest opmærksomhed og således konstituerer opfattelsen af forfatterskolelitteraturen i offentligheden. For på trods af det forhold, at der også er visse grænser for mangfoldigheden,⁸ så må man konkludere, at brugen af de mange forskellige kunstgreb fra vidt forskellige traditioner tegner et billede af en blandet litteratur i stadig udveksling med litteraturhistoriens mange forskellige strømninger.

Noter

- 1 For et perspektiv på forfatterskoleprosaen fra denne periode se Dorthe Øbergs og Anne Tofts *Det litterære væksthus* (1997), der med en kombineret ekstern og intern tilgang forsøger at påvise en kongruens mellem skolens undervisning og elevernes tekster fra perioden 1987-1996. Vores arbejde adskiller sig på flere punkter fra dette værk, idet vi udelukkende fokuserer på tekstinterne forhold og behandler såvel poesi som prosa fra årgangene efter årtusindskiftet.
- 2 Nærværende artikel er en stærkt reduceret udgave af et arbejde foretaget af Tobias Skiveren og Martin Gregersen på Aalborg Universitet 2011-2012.
- 3 Det drejer sig mere præcist om debuter, udgivet inden 2012 af eleverne fra årgang 2000-2002 og frem til og med 2009-2011. Debuterne er enten skrevet under eller efter elevernes forfatterskoleophold.

Hvad er forfatterskolelitteratur?
Peter Stein Larsen
Martin Gregersen og Tobias Skiveren

- 4 Et greb, man også kan sige er til stede i debuter af Rasmus Graff, Martin Glaz Serup og Morten Søkilde.
- 5 Den uhøjtidelige holdning stikker ofte næsen frem, men er særligt tydelig hos bl.a. Peter-Clement Woetman, Anders Søgaard og Mads Eslund.
- 6 Et andet fremtrædende er minimal-realisme.
- 7 Af andre debuter, hvor grebet *det sandsynlige karakterportræt* er centralt, kan nævnes Hanne Højgaard Viemose, Henriette E. Møller og Alan Milter Jacobsen.
- 8 Når debuterne i større eller mindre grad vælger visse udsigelsesformer, som jeg-fortælleren i prosaen og flerstemmighed i poesien, kan man måske tale om en form for overordnet tendens, selvom den alvidende fortæller og centrallyrikken også kan findes.

Referencer

- Alberro, A., 1999. Reconsidering Conceptual Art 1966-1977, in: Alexander Alberro og Blake Stimson (red.): *conceptual art*, The MIT Press: Cambridge, MA.
- Christensen, A., 2004. *Aftenslum*, Borgen: København.
- Andersen, K. B., 2007. *Eva. et styk vestlig hjerne med kvaps i knolden fx*, Anblik: København.
- Aristoteles, 2006. *Poetik*, på dansk ved Poul Helms, Hans Reitzels Forlag: Gylling.
- Bachtin, M. M., 2003/1935-36. Ordet i poesien og ordet i romanen, in: *Ordet i romanen*, på dansk ved Nina Møller Andersen og Alex Fryszman, Gyldendal: København.
- Bredsdorff, T., 2005. Modernismekonstruktion og avantgardekonstruktion. I anledning af et gensyn med 1960'ernes sære fortællere, in: Anne Borup m.fl. (red.): *Modernismen til debat*, Syddansk Universitetsforlag og Gyldendal: København.
- Dworkin, C., 2012. Introduktion, in: Vanessa Place og Robert Fitterman: *Notater om konceptualismer*, på dansk ved Lene Asp og Henrik Majlund Toft, Edition After Hand: Århus.
- Eslund, M., 2005. *Stærkt røde sokker til slidte blå jeans*, Anblik: København.
- Forfatterskolen.dk. www.forfatterskolen.dk/skolen/historie
- Forfatterskolen, 2011. *Forfatterskolens afgangsanologi 2011*, Basilisk: København.
- Forsom, C., 2009. *Ingen titel*, Anblik: København.

Hvad er forfatterskolelitteratur?
 Peter Stein Larsen
 Martin Gregersen og Tobias Skiveren

- Frank, N., 2007. Den anden tradition in: *Alt andet er løgn. Essays om moderne litteratur*, Gyldendal: Gylling.
- Frisch, M., 2008/1992. *Spørgeskemaer*, på dansk ved Maja Lee Langvad, Basilisk: København.
- Graff, R., 2010. *Folkets prosa*, Edition After Hand: Århus.
- Goldsmith, K., 2010. *Konceptuel poetik*, på dansk ved Pejck Malinovski, Basilisk: København.
- Gregersen, M. og Skiveren, T., 2012. *Det åbne redskabsskur. Hovedstrømninger i det nye årtusindes danske forfatterskolelitteratur*, pt. upubliceret bachelorprojekt ved Aalborg Universitet.
- Handesten, L., 2007. Forfatterskole, tidsskrifter og oplæsningskultur in: Klaus P. Mortensen og May Schack (red.): *Dansk litteraturs historie. 1960-2000*, Gyldendal: København.
- Hansen, P. K., 2002. Det kunne være mennesker... (...men er altså tekstlige konstruktioner), in: *K&K 94*, nr. 2, 30. årgang.
- Jacobsen, A. M., 2007. *Mand i parcelhus*, People's Press: København.
- Langvad, M. L., 2006. *Find Holger Danske*, Borgen: Valby.
- Larsen, P. S., 2009. *Drømme og dialoger. To poetiske traditioner omkring 2000*, Syddansk Universitetsforlag: Viborg.
- LeWitt, S., 1999. Paragraphs on Conceptual Art in: Alexander Alberro og Blake Stimson (red.): *conceptual art*, The MIT Press: Cambridge, MA.
- Lyngsø, N., 2004. Bobledigte, in: *Politiken*, 17.02.2004.
- Møller, H. E., 2007. *Jelne*, Gyldendal: København.
- Nexø, M. A., 1988/1907. *Pelle erobreren bd. 1-2*, Gyldendal: København.
- O'Hara, F., 1991. *Selected poems*, redigeret af Donald Allen, Carcanet: København.
- Pontoppidan, H.: *Lykke-per*, 1980/1898-1904. Gyldendal: København.
- Serup, M. G., 2002. *Shylas ansigt*, Lindhardt og Ringhof: København.
- Smith, A., 2010. *De næste 5000 dage*, Gyldendal: København.
- Staub, S., 2009. Ensidighed i Statens Kunstfond in: *Politiken*, 28.03.2009
- Stounberg, P., 2002. Tilforladelighed og underliggørelse. Om realismen in: Stefan Iversen m.fl. (red.): *Om som om – realisme i teori og nyere kunst*, Akademisk Forlag: Viborg
- Søgaard, A., 2001. *Digte 1*, Gyldendal: København.
- Søkilde, M., 2007. *Pan. En fabel*, Arena: København.
- Tetzlaff, M., 2010. Nuet kaster ekko, og tiden er porøs in: *Politiken*, 21.08.2010.
- Ubu, 2003, *The UbuWeb. Anthology of Conceptual Writing* [online] Tilgængelig på <http://www.ubu.com/concept/> [sidst set 15.10.2012].

Hvad er forfatterskolelitteratur?
Peter Stein Larsen
Martin Gregersen og Tobias Skiveren

- Toft, A. og Øberg, D., 1997. *Det litterære væksthus. Forfatterskolen og prosaen 1987-1996*, Odense Universitetsforlag: Odense.
- Vimose, H. H., 2011. *Hannah*, Gyldendal: København.
- Woetman, P., 2005. *Heldigvis er skoven blevet væk*, Borgen: København.
- Ørntoft, T., 2009. *Yeahsuiten*, Gyldendal: København.